

УДК 113/119:001.35

Євген ЛЕБІДЬ
НАУКА: ШЛЯХ ДО НОВИХ СМИСЛІВ

У статті розглянуто деякі домінанти становлення науки в Новий час. На основі концепту “життєсвіт” показано функціонування науки у форматі сучасності. Проведено аналіз поняття “кінець науки”. Запропоновано перегляд панівної наукової епістемі.

Ключові слова: наука, життєсвіт, “кінець науки”, об’єкт, суб’єкт, картина світу.

Постановка проблеми. У наш час стало очевидним, що картина природи зі збільшенням точності, як маточного розчину досконалості математичної фізики, стає все більше й більше віддаленою від самої природи, оскільки оперує сутностями, які недоступні в прямих експериментах. Пізнання природи редукується до пізнання її картини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У минулому столітті умовно можна виділити кілька основних напрямів у критиці європейської цивілізації і науки: культурфілософське (А. Швейцер, Й. Гейзинга, Х. Ортега-і-Гасет), соціологічне (П. Сорокін, частково К. Мангейм), традиціоналістське (Р. Генон, Дж. Евола), психоаналітичне (З. Фрейд, К. Г. Юнг, Е. Нойман), теологічне (П. Тілліх, брати Нібури, Е. Жильсон), феноменологічне (Е. Гуссерль), анархічне (П. Фейерабенд), симптоматологічне (К. Свасьян) і... з позицій “обнадіюючого скептицизму” (Дж. Хорган).

Метою статті є спроба з позицій феноменології пізнього Е. Гуссерля проаналізувати концепт “кінця науки”.

Виклад основного матеріалу. Одним із ключових моментів роздумів засновника феноменології Е. Гуссерля про кризу європейських наук, який знаменує одночасно і кризу європейського людства, виступала онтологія життєсвіту (Lebenswelt) як якоїсь тотальної композиції, що включає будь-які форми людського досвіду. Життєсвіт – це сфера життєво-практичного освоєння реальності, яка задає найбільш загальні характеристики присутності людини в світі, в якому всі ми живемо згідно свідомості. Тут феноменологія виходить не з абстракції деперсоналізованої і анонімної, а значить сторонньої і потойбічної (для речей) свідомості, а із конкретної одиничної свідомості, ідентифікуючи емпіричну і трансцендентальну суб’єктивність: емпіричне і трансцендентальне *Я* – це *Я*, яке і є сама свідомість як така.

Проблемний вектор концепції життєсвіту, – пише Гуссерль у своїй підсумковій книзі, – направлений від початкового світу простого

допредикативного сприйняття до зведення понять і методів “об’єктивних наук” до очевидностей життєсвіту, оскільки він для вченого і його наукової практики залишається первісним. Гуссерль закликає навчитися розуміти, що світ, постійно суцільний для нас, є універсальне духовне завоювання, що він став таким і що в той же час продовжується його становлення як єдності духовного образу, як смислова будова універсальної суб’єктивності у її останній функції. Для цього констатуючого світ звернення характерне те, що суб’єктивність об’єктивує сама себе як суб’єктивність людську, яка входить у склад світу. Будь-який об’єктивний розгляд світу є розглядом “назовні” і охоплює тільки “зовнішність”, об’єктивність. Радикальний розгляд світу є систематичним і чистим внутрішнім розглядом суб’єктивності, яка “виражає” саму себе назовні [3, с. 156]. Філософ недвозначно указує на схоплення лише зовнішнього аспекту світу за допомогою його об’єктивного розгляду, об’єктивного світу як логічного конструкту. Життєсвіт протистоїть стійкому, але нісенітному упередженню, яке живиться у тому числі й наукою і заснованому на сприйнятті світу поза собою, а себе – як протиставленого цьому світові, який насправді є *твоїм* світом і в якому немає ніякого *зовні*.

Наука для Гуссерля означає не ту чи іншу конкретну науку в її дисциплінарному форматі і навіть не їх сукупність, а власне ідею науки, науковості. Остання сама є особливою формою практичного життя людини. Як наука, так і повсякденне життя людини мають одне і те ж джерело – життєсвіт. Разом з тим, у процесі історії західноєвропейської культури наука настільки віддаляється від життєсвіту, що стає протилежністю повсякденності. Корінь цього протиставлення науки і життя Гуссерль бачить у тенденції до екстремального натуралізму, який у доведенні до свого логічного завершення у вихолощенні з науки всіх посилок на людську суб’єктивність, у свого роду фальсифікації ідеї грецької науки. Заміна живого смислу “скам’янілостями” знаків і теорій відбувається в Новий час, коли наука починає апелювати не до речей, які оточують людину, а до моделей цих речей, утворених шляхом математизації нашого життєсвіту (цей процес Гуссерль інколи називає “седиментацією смислу”). Доводиться визнати, що в науці ми маємо справу не з картиною природи як такою, а з її частковими моделями, побудованими на підставі деяких вихідних установок суб’єкта, його передумов, вибраних ним позицій. Відбувається перетворення суб’єкта науково-пізнавальної діяльності в такого собі *homo ludens* ’а, який граючи зі світом, отримує те, що прийнято називати науковою моделлю реальності. При цьому маємо парадокс, який навряд чи виявиться прийнятним для філософа, який сприймає думку як єди-

нородну з сушим: суб'єкт у своїй історичній іпостасі природознавця не мислимий думкою, а мислить думку (про об'єкт) власним нетерплячим розумом, долучаючись до “таїнства” володіння об'єктом думки.

У пліні розвитку сучасної науки значення життєсвіту як передумови і підвалини науки було забуто і перекинуто; до нього почали ставитись як до суб'єктивного феномену на відміну від “справжнього”, стерильно-об'єктивного світу, який міститься в наукових концепціях. Цей процес призвів до виникнення напруженості між конкретним світом і його науковою картиною. Людина все більше довіряє не власне світові, а його догматичній картині, що свідчить про повне нерозуміння реального співвідношення між ними.

У цьому полягає смисл ситуації, симптоми якої були діагностовані Гуссерлем як криза всіх наук Нового часу і криза самого європейського людства в сукупній осмисленості його культурного життя, в його сукупній екзистенції [3, с. 25]. Аналогія європейського “наукослов'я” з біблійним богослов'ям вражає своєю бездоганністю: світ, створений “за образом і подобою” науки – *ad imaginem scientiae*, припускає панування людини над цим світом, який, у свою чергу, витісняє безуспішно благаючи до співчутливого пізнання річ за межі справжнього буттєвого досвіду речі. Як безкомпромісно виговорив сутність нашої епохи М. Гайдеггер, наукове знання знищило речі як такі задовго до вибуху атомної бомби. Її вибух – лише найбрутальніша із усіх брутальних констатацій знищення речі, яке відбулося давно: річ як річ виявляється нічим [11, с. 319].

Зі знеціненням почуттів, без чого наука не змогла б відбутися як така, із зарозумілої відмови від світу особистісного, несповідимого, від живого безпосереднього досвіду і почались усі халепи науки, яка має справу лише з прихованими основами світу, які виявляються в ході експериментів. Наука і безпосередній досвід виявилися речами несумісними.

Це розумів уже Кант, який, тим не менше не зміг нічого протиставити розуму як “законодавцю природи”. За вирахуванням обмеженої кількості випадків, природознавство із завидною послідовністю відходило від реальності природи в ірреальність теоретичних вигадок, від живого безпосереднього досвіду природи в ілюзійний синтез порожнього поняття і сліпого відчуття. Споглядач природи Гете, який не крокував второваними шляхами європейського природознавства, а прокладав свій шлях у дослідженні природи, поклавши в підвалини власного дослідження не розсудок з його поняттями і гіпотезами, а очі, які феноменологічно бачать речі, які вони є насправді, писав, що теорії зазвичай є плодом надмірної поквалітивності нетерплячого розу-

му, котрий радий позбутися явищ і на їх місце заради цього підставляє образи, поняття, часто навіть слова [2, с. 404].

Зрозуміло, що наука не могла рухатись у напрямі, запропонованому Гете, тому що скоро стало очевидним, що свідчення наших очей заслуговують найменшої довіри із усіх свідчень. Адже ми безперестанку бачимо те, чого немає насправді, – писав Р. Міллікен [10, с. 16]. Тут нобелівський лауреат з фізики, схоже, злукавив: очі сучасних фізиків часто бувають замулені спекулятивними концепціями і постмодерністськими фантазіями, на кшталт теорій суперструн і супергравітації, інфляційної теорії, Єдиної Теорії Всього та іншою неосхоластиком. Це є баченням того, чого немає насправді, а очі тут зовсім ні до чого. Гете ж говорив про очі, які бачать, а не просто про очі, які дивляться, бо тільки побіжний погляд на предмет мало що дає. Будь-яке бачення переходить в розглядання, будь-яке розглядання – в роздум, будь-який роздум – в зв'язування, і тому можна сказати, що при кожному уважному погляді, кинутому на світ, ми вже теоретизуємо [2, с. 263].

Про кінець науки вперше заговорили фізики-теоретики (А. Компанієць, С. Хокінг), пізніше до них приєдналися біологи (Г. Стент), хіміки (О. Крилов). Інтелектуальний бестселер наукового оглядача журналу “Scientific American” Дж. Хоргана “The End of Science: Facing the Limits of Knowledge in the Twilight of the Scientific Age” [13], який вийшов з друку в 1996 р., похитнув традиційні підвалини нашого сприйняття науки. Адже вона до сьогодні домінує в системі цінностей культури, залишається вищим авторитетом як щось безкінечне. Це потрясіння викликало неспокій.

Багато вчених переконано в близькості завершення пошуків остаточної природи. Аналіз рівня робіт, які отримали Нобелівські премії з фізики, хімії та біології, свідчить, що природничі науки пройшли максимум інтенсивності розвитку приблизно в середині ХХ ст. і поступово йдуть до вичерпаності власного предмета. Загальна закономірність стосується, ймовірно, до всіх наук, які, кінець кінцем, повинні дійти власної межі. До цього – красномовні назви розділів книги Хоргана: “Кінець прогресу”, “Кінець філософії”, “Кінець фізики”, “Кінець космології”, “Кінець еволюційної біології”, “Кінець неврології”, “Кінець хаососкладності”, “Кінець лімітології”, “Кінець машинної науки”.

Учасники симпозіуму на нову, незвичну, а тому бентежну тему “Чи прийшов кінець науці?” (Колеж Густава Адольфа, Міннесота, США, жовтень 1989 р.) виступили із заявою: нас не покидає все більш гостре відчуття того, що ми підійшли до кінця науки, що наука як

якийсь єдиний, всезагальний різновид людської діяльності завершилась [13, с. 18].

Кінець науки готувався іншими “кінцями”, “сутінками” і “смертями”, які були побачені ще на зорі минулого століття. Спостерігач старого класичного стибу помер, і труп його спочиває на прасі Душі, Его, Автора, Суб’єкта, Надлюдини, смерті яких виявилися закономірними в страхітливій ситуації смерті Бога, яку сповістив Ф. Ніцше. До цього мартирологу слід додати “кінець універсальної історії”, “сутінки Європи/Заходу”, “кінець демократії”, “занепад ідеології”, “сутінки обов’язку”, “кінець літератури”, “кінець школи”, “занепад індивідуалізму”, “кінець труда”, “кінець соціального”, “затмарення суспільства”, “кінець прогресу”, “кінець географії”, “кінець ідеї геофізичної межі”, “кінець відмінностей між внутрішньою та зовнішньою політикою”... Здається, кінця кінцям не буде в багаточисленних сюжетах апокаліпсичних прогнозів, до яких швидко звикаємо.

У своєму знаменитому курсі про Гегеля (1933–1939) А. Кожев говорив про усвідомлення німецьким філософом завершення історії Наполеоном як утіленням Світового Духу. Це усвідомлення виявилось “Абсолютним Знанням”, яке вже не потребує змін і доповнень, оскільки нічого нового більше не буде. Знання, яке описує тотальність реального, є вічною істиною, повною і остаточною [8, с. 31]. Бог знає, куди нам доведеться податися, коли буде завершено переклад Гегеля! – скрикував Г. Флобер, настраханий “останнім філософом”. Ж. Дерріда вже в наш час не міг звільнитися від страху перед пришествям абсолютного знання: Слава Богу, переклад іще не завершений, що і пояснює Пруста, Джойса, Фолкнера та інших [4, с. 9].

Та повернімося до науки. У статті “Іще раз про кінець науки” (2004) Дж. Хорган писав, що його мета полягає у вихованні “підбадьорливого скептицизму”. Надмірний скептицизм породжує постмодернізм, який заперечує можливість пізнання будь-яких істин. Недостатня кількість скептицизму робить нас легкою здобиччю для поширювачів псевдонаукових засобів від усіх хвороб. І тільки правильно підібрана частка скепсису, в правильній пропорції змішана з надією, здатна захистити від згубних наслідків бажання скоріше отримати відповіді на питання, які виникають і разом з тим залишити нас відкритими для сприйняття справжньої істини, коли її все ж таки вдається виявити. Псевдонауковими засобами від усіх хвороб Хорган називає культу типу марксизму, соціального дарвінізму, евгеніки та психоаналізу [14].

Тренд убик кінця науки звичайно пояснюється зміною ролі спостерігача (елімінацією суб’єкт-об’єктних відносин, які в класичній

епістемі можна позначити іронічним “фізика і в Африці – фізика”), вичерпаністю можливостей нових фундаментальних відкриттів, заміною фундаментальної науки технологією (так звана “прикладнізація” фундаментальної науки), перетворенням серйозної науки в науку іронічну, яка жонглює чистими абстракціями і симулякрами, в “науку про уявне”. Іронічна наука, вважає Хорган, пробуджує в нас інтерес і підживлює наше благоговіння перед таємницею Всесвіту. Але вона не може перевершити ту істину, яку ми уже маємо.

Теорія інфляційного Всесвіту радикально змінила наш “погляд на Всесвіт як на щось однорідне та ізотропне”, у нас “сформувалось нове бачення Всесвіту, який складається з багатьох локально однорідних та ізотропних міні-всесвітів, де і властивості елементарних частинок, і величина енергії вакууму, і розмірність простору-часу можуть бути різними” [9, с. 210]. Так писав А. Лінде, автор теорії інфляційного Всесвіту, в авторитетному академічному журналі “Успехи физических наук”. Але, як висловився один із adeptів цієї концепції, це чудовий науковий міф, котрий не гірший від будь-якого іншого міфу про творіння [13, с. 172]. Не гірший, але і не найкращий.

По-іншому, теорія інфляції не має ніякого відношення до реальності і є простою грою розуму “белетристів від науки”, які творять, як і у давні часи, нові наукові міфи. Те ж саме можна сказати і про теорію суперструн або теорію суперсиметрії: просто іронічна гра розуму, як подив мислячого духу самому собі. Адже самі фізики-теоретики сумніваються, описує струнна теорія наш Всесвіт і у яких межах. Цілком може описувати, впевнені вони. Тим більше, подібні теорії не можуть бути доведені експериментально.

Що ж ми отримали в результаті *підміни* природи теоріями, схемами і моделями? Отримали те, про що зізнаються природознавці, вчені найвищого (Нобелівського!) гатунку. Ось як висловлюється П. Дірак: я не можу погодитися з тим, що сучасні підвалини квантової механіки вірні [5, с. 25]. В. Гейзенберг одного разу задав відверте питання, на яке, схоже, до цих пір не знайдено відповіді: чи дійсно природа може бути такою абсурдною, якою вона являється перед нами в атомних експериментах? [1, с. 17]. Абсурдна не природа, абсурдне, скоріше, знання фізиків про неї. Не знаю, як відчувається свідомість ученого, який пізнає фундаментальні рівні матерії, якщо йому доводиться апелювати до теологічних аргументів початку християнської ери: *credibile est, quia ineptum est* (заслуговує віри, тому що безглуздо).

Згадаймо ще С. Хокінга, який зазнав закономірного фіаско в створенні “Великої Об’єднуючої Теорії”, що дала б нам змогу, нібито, (майже за Гегелем) “зрозуміти розум Бога”. В інаугураційній промові,

вступаючи на посаду професора математики лукасівської кафедри Кембриджського університету під красномовною назвою “Чи видно кінець теоретичної фізики?” він стверджував, що квантова механіка є яскравим прикладом того, чого ми не знаємо і не можемо передбачити [12, с. 77]. Поясненням всього цього абсурду може бути одне: ми можемо передбачити лише статистичну ймовірність (або ж неймовірність), бо такі власне невід’ємні властивості самого Всесвіту.

Тим не менше, людина не відчуває себе задоволеною, якщо теорія дає лише ймовірності (П. Дірак). Якщо ви глибше будете заглиблюватися в будь-яку з наших фізичних теорій, – писав Р. Фейнман, – то виявите, що кінець кінцем попали в якусь неприємну історію [15, с. 305].

Ще один приклад із сфери біології. За словами сучасного американського філософа і крайнього неodarвініста Д. Деннета, теорія Ч. Дарвіна про еволюцію шляхом природного добору містить у собі “небезпечну ідею” для віруючих, адже руйнує найменшу надію на те, що Всесвіт має якийсь сенс. Деннет стверджує, що Дарвін і його послідовники переконливо продемонстрували, що біологічна еволюція – це споконвічно позбавлений сенсу процес. Це лише реалізація безликих фізичних законів. Для розвитку життя на Землі не потрібно нічого, крім абсолютно випадкових генетичних мутацій, детерміністичних законів природного добору і величезних проміжків часу. Для того, щоб пояснити навіть найбільш разючі творіння природи, зовсім не потрібно нічого надприродного. Різноманітні живі форми, всі разом і окремо взяті, з’явилися у результаті лише механічної причинної обумовленості, яка виходить знизу. Якщо в еволюції і є якийсь сенс, то він полягає в тому, що Всесвіт позбавлений будь-якого сенсу. Космос як єдине ціле не має пояснення. Він існує і все. Пояснення не має і життя, яке випадково з’являється і розвивається в ньому. Також і наше власне існування ніким і нічим не заплановане. І взагалі, свідомість – це, за Деннетом, – епіфеномен головного мозку. Яке вже там трансцендентальне Я, про яке так опікувався Гусерль у своєму фундаментальному феноменологічному проекті!

Зображення еволюції Д. Деннетом йде слідом за схожим описом цього процесу відомим англійським зоологом і еволюційним біологом Р. Докінзом, якого називають “Коперником біології” і “апостолом атеїзму”. Він стверджує, що дія сліпого випадку і природного добору протягом великих періодів часу можуть самі собою пояснити творчість життя. Основними гравцями на полі життя є не окремі організми або популяції, як вважали деякі дарвіністи, а гени, кодовані елементи ДНК. Генами (їх Докінз назвав егоїстичними) рухає безлика фізична

необхідність обезсмертити себе, і вони підлаштовують під себе окремі організми і безліч різноманітних видів (так звана “довга рука гена”) [6]. На думку Р. Докінза, атеїзм знайшов в ідеях Дарвіна найміцніше інтелектуальне підґрунтя, а релігійні ідеї він називає “паразитами людської свідомості”.

Ідея Р. Докінза про “ген культури”, що відповідає за передачу культурних навичок з покоління в покоління, також виглядає теорією, яку неможливо довести науково. Припущення Докінза стикається з безліччю труднощів, оскільки одне з фундаментальних положень сучасної генетики наголошує про те, що нічого з того, що ми робимо або думаємо, не здатне якимось чином змінити генетичну інформацію, яку ми передаємо нащадкам. Ідея також видається сумнівною з точки зору культурології. Упевненість Докінза в тому, що наука змагається в пошуку відповідей на одні й ті ж питання, свідчить про перебільшення ним можливостей науки, яка компетентна і в питаннях добра і зла, питаннях найвищого смислу.

Подібних прикладів можна навести безліч, щоб зрозуміти одне: природознавство постійно перетворює природу в такий собі наскрізний науковий міф, що ніколи не досягає кінцевого результату.

Усі ці роздуми про кризу і “кінець” новоєвропейської науки провокують на набуття нового досвіду свого роду методологічної трансресії, що припускає винайдення нових можливостей життя, нових модусів інтенсивного існування, які поширюються на наші відносини з власним Я, з природою, з живою істотою. Іншими словами, необхідний новий стиль (а він важливий не тільки в філософії, чи мистецтві), який формується новим способом мислити, новим способом бачити і чути, новим способом відчувати (К. Балмер: “наука, як мистецтво”). Це дозволить здійснити рух у напрямку якогось неспокійного і, ймовірно, безкінечно віддаленого стану, який може бути озвучений наступними словами: той, хто знає, не здатен вийти за горизонт знаного, тому межа, яка встановлена пізнанням як метою, повинна бути подоланою. У відношенні науки, яка виявилася загіпнотизованою схоластичними мріями, а тому заціпенілою в якійсь сновидній галюцинації, це означає: радикально покінчити з аналітичним розділенням як методологічним принципом дослідження, що призводить до граничного спрощення і збіднення контексту, з крилатою (чи, скоріше, безкрилою, якщо врахувати все сказане) формулою Канта: ми *a priori* пізнаємо про речі лише те, що вкладено в них нами самими [7, с. 19]. Можливо треба повернутися до старої, ґрунтовно призабутої позиції А. Шопенгауера: Атман є Брахман, самість і річ-у-собі співпадають.

Парадоксально непристойну на перший погляд фразу про те, що наука не мислить, уже в наш час виголосив М. Гайдеггер, маючи на увазі те, що наукове занурення в матерію все більше матеріалізує думку, а вона до справжньої думки відношення не має, оскільки безповоротно нівелює космічний, містеріальний, апокаліптичний вектор. Нівелює ту лінію, яка веде від давніх китайців з їх недовірою до слова на тлі завидної здатності цілісного і безпосереднього бачення природи і долі (*де слова перестають виразити – там починай споглядати*) через Гете (*не ставити знак на місце речі, сутність треба завжди мати живою перед собою і не вбивати її словом*) до сучасної феноменологічної філософії, єдина мета якої зводиться до того, щоб навчити людину *бачити самі речі*, мислити не *про* буття, а *із* самого буття, що виявилось дуже важкою справою.

Наука, яка стала інструментом не стільки зміни, скільки створення світу, в ХХ ст. виявилась одним із найпотужніших генераторів тієї парадигми, яку можна назвати парадигмою фундаментального (пост)метафізичного сумніву. Радикалізм цього сумніву полягає в переорієнтуванні первинного філософського подиву “чому є щось, а не навпаки – ніщо?” (Гайдеггер) на “чи можливе втримання сутого перед поваленням його в ніщо?”. Старий сумнів Декарта як методологічний принцип Нового часу трансформується в сумнів в існування буття, оскільки всезагального і безумовного вже немає ні в природі, ні в свідомості, ні в мові, а воля неконтрольована.

Висновки. Звідси й ідея смерті науки як інструмента незмінного і стабільного у світі, який знаходиться в постійному становленні. Зрозуміло, що мова йде не про абсолютну смерть науки, а про смерть того образу науки, який склався в Новий час і який давно уже перестав задовольняти духовним потребам нашого, про зміну функцій науки і її смислу, про забуття наукою тих непомірних амбіцій, які їй притаманні, про повернення до життєсвіту. Кінця не буде, тому що все уже трапилось, – як сказав би Ж. Бодрийяр. Залишається розпутувати безкінечні наслідки, взявши на озброєння правильно підібрану порцію скепсису.

Література

1. Гейзенберг В. Физика и философия. Часть и целое / В. Гейзенберг. – М. : Наука, 1989. – 400 с.
2. Гете И. В. Избранные сочинения по естествознанию / И. В. Гете. – М. : Изд-во АН СССР, 1957. – 553 с.
3. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Введение в феноменологическую философию / Э. Гуссерль. – СПб. : Владимир Даль, 2004. – 399 с.

4. Деррида Ж. Письмо и различие / Ж. Деррида. – СПб. : Академический проект, 2000. – 432 с.
 5. Дирак П. А. М. Пути физики / П. А. М. Дирак. – М. : Энергоатомиздат, 1983. – 88 с.
 6. Докинз Р. Эгоистичный ген / Р. Докинз. – М. : Мир, 1993. – 318 с.
 7. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант. – М. : Мысль, 1994. – 592 с.
 8. Кожев А. Введение в чтение Гегеля. Лекции по “Феноменологии духа”, читавшиеся с 1933 по 1939 г. в Высшей практической школе / А. Кожев. – СПб. : Наука, 2003. – 792 с.
 9. Линде А. Д. Раздувающаяся Вселенная / А. Линде // Успехи физических наук. – 1984. – Т. 144. – Вып. 2. – С. 177–214.
 10. Милликен Р. Электроны (+ и –), протоны, фотоны, нейтроны и космические лучи / Р. Милликен. – М., Л. : Гос. объединенное научно-техническое изд-во НКТП СССР, 1939. – 311 с.
 11. Хайдеггер М. Время и бытие / М. Хайдеггер. – М. : Республика, 1993. – 447 с.
 12. Хокинг С. Черные дыры и молодые вселенные / С. Хокинг. – СПб. : Амфора, 2001. – 189 с.
 13. Хорган Дж. Конец науки: взгляд на ограниченность знания на закате Века Науки / Дж. Хорган. – СПб. : Амфора, 2001. – 479 с.
 14. Хорган Дж. Еще раз о конце науки / Дж. Хорган [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.osp.ru/os/2004/03/184063/>
 15. Фейнман Р., Лейтон Р., Сэндс М. Фейнмановские лекции по физике. – Вып. 6. Электродинамика / Р. Фейнман. – М. : Мир, 1977. – 347 с.
- Отримано 10.04.2016

Summary

Lebid Eugene. Science: way to new meanings.

Some of the dominants of science formation in Early modern period. On the basis of the “Lifeworld” concept the functioning of science in the modern world format is shown. The notion of “the end of science” analyzes. The revision of the prevailing scientific epis-teme is proposed.

Keywords: *science, Lifeworld, “the end of science”, object, subject, world picture.*

УДК 801.3:82

Ольга ЛЕЩЕНКО, Алла ХОДЦЕВА
ОБ АНТРОПОЦЕНТРИЧЕСКОМ ХАРАКТЕРЕ
ВЫМЫШЛЕННОСТИ

В статье рассмотрены вопросы ирреальности и проблема антропоцентричности как концепт человеческого отношения к миру и себе. Анализируются способы и средства вербализации вымысла в англоязычном фольклорном дискурсе. Фокусируется внимание на роли антропоцентрического принципа в реализации вымышленности как дистинктивном признаке сказки.